

Stigmatisering av dei leprasjuke

Ureine syndrarar som fekk merke Vårherres vrede? Synet på dei som hadde lepra har variert, men det har stort sett vore mykje stigmatisering og därleg behandling av denne gruppa.

Ikkje nok med at dei leprasjuke måtte gå med bjeller og spesielle klesdrakter nokre stader, dei mista vanlege rettar og vart ofte behandla därleg av samfunnet. Stigmatiseringa var ulik frå stad til stad og frå tidsperiode til tidsperiode. Det finst døme på at menneske med lepra vart gravlagde levande på grunn av sjukdommen, medan andre plassar vart det berre sett på som ein kronisk sjukdom.

Ved å ha ein så synleg tilstand ville ein raskt skille seg ut i samfunnet. Lepra var ofte umogleg å skjule, og dei sjuke vart ofte skydde av andre borgarar. Dei var lågast på den sosiale rangstigen, og vart utsette for forferdelig behandling. Eitt døme er «Leprakonspirasjonen» i 1321. Då vart det sagt i kongelege kretsar i Frankrike at dei leprasjuke hadde planlagt å forgifte drikkevassbrønnar over heile landet, for å gjere resten av folket sjuke. Motivet skulle vere at dei fattige leprasjuke ville ha høgare status og meir jordisk gods. Det fekk dei berre dersom resten av franskmenne også vart sjuke. Sjølv om det berre var oppspinn, så enda historia i ein massakre. Menneska med spedalsksjuka vart henta av styremaktene, torturert og brent til døde. Dei gravide fekk lov å leve så lenge at barnet vart født og kunne ta til seg næring, deretter venta også

"Burning of lepers", ca 1380. Foto: British Library

same skjebne for mødrane.

Bibelen og kristendommen sitt syn

Spedalsksjuka har eksistert siden oldtida, og er omtala i eldgamle skrifter frå fleire kulturar. I det gamle testamentet i Bibelen såg ein på dei leprasjuke som «ureine». I tredje Mosebok kjem det klart fram at dette var ei gruppe som vart kraftig stigmatisert i samfunnet.

«Den som er blitt rammet av spedalskhet skal gå med sønderrevne lær og med uflidd hår; han skal tildekke sitt skjegg og rope: Uren, uren! Hele den tid han lider av sykdommen, skal han være uren; uren er han, han skal for sig selv, hans bolig skal være utenfor leiren.»

I Det nye testamentet fekk sjukdommen ei litt anna mening. Jesus sin bodskap var ikkje «tann for tann», men nestekjærleik og omsorg for dei svakaste. Dei spedalske var ei gruppe med låg status i samfunnet, og vart dermed sett som verdige for hjelp og pleie. Det er neppe tilfeldig at det nettopp var ein spedalsk Jesus lækte.

I enkelte tilfelle vart dei spedalske også på eit vis sett på som heilage. Det snakkar legane Daniel Danielssen og Carl Wilhem Boehm om i boka «Om spedalskhet» frå 1847.

«Man omgikkes de Spedalske, tildelte dem Gaver og pleiede dem, optog dem i sit Huus, ja man vaskede og kyssede endog deres Hænder. Det var ei alene Gesitlge, men endog Fyrster, f.Ex Kong Robert af Franrike som paatoge sig denne ækle Forretning, for at betragtes som hellige»

Leprapasient med klirrande "rangle". Foto: Canva

Å bli sett på som heilag, var nok ikkje noko dei fleste med lepra opplevde - tvert om.

Ulik syn mellom prestar og legar

Synet på dei leprasjuke endra seg då legane tok over ansvaret. Det kan ein blant anna sjå i framstillinga av pasientane, som vart laga med detaljerte illustrasjonar.

På dei første portretta av pasientane ved St. Jørgens hospital i Bergen, er dei kledd i sine finaste klede. Dei såg rett på illustratøren. På den måten vart det skapt eit band mellom den som vart teikna og den som såg bildet. Det var eit medmenneske ein såg på.

I dei seinare illustrasjonane, når legane dominerte synet på lepra, er bilda meir upersonlege. Ein ser gjerne eit ansikt i profil. Pasienten ser vekk. Ein ser fleire bilder av armar, bein og indre organ som ikke kan koplast til ein person. Personen som pasienten er, betyr mindre. Det er sjukdommen og sjukdomsteikna som er viktige, ikkje den sjuke sjølv.

Dette viste seg også i korleis pasientane vart møtt i dei ulike institusjonane. Ved St. Jørgens hospital, kor prestane styrte, kunne pasientane leve friare. Dei var ikkje delt etter kjønn, og dei hadde færre krav å ta omsyn til. Dei kunne også besøke byen når dei ville, men pleie og legestell var det lite av.

Ved leprainstitusjonane som legane styrte var det mykje strengare; menn og kvinner måtte til dømes leve kvar for seg. Dei hadde også strenge kostplaner og døgnrytmerutiner. Samstundes vart dei ikkje overlatne så mykje til seg sjølve, dei fekk meir legehjelp.

Framleis stigma

Sjølv om vi i dag veit mykje meir om spedalsksjuka, så er det framleis mykje stigmatisering av dei leprasjuke rundt om i verda. Nokre land har framleis «lepralover» som fråtek dei sjuke rettar. Enkelte stader er det også vanskeleg for dei sjuke å få seg jobb, noko som igjen fører til fattigdom og heimløyse.

**Frå fokus på pasientane til
fokus på sjukdommen, 1947.**

Foto: UiB

SPØRSMÅL TIL DRØFTING:

- Kan du gje døme på stigmatisering i historia eller notida som har gjort eller gjer at ein behandlar folk som mindre verdt eller mindre menneskelege enn andre?
- Korleis kan ein kjempe mot stigmatisering?

Foto: Canva

KJELDER:

Vollset, Magnus - https://bora.uib.no/bora-xmlui/bitstream/handle/1956/3060/Masterthesis_Vollset.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Bergensposten:

nr. 1, februar 2015

nr. 1, mars 2000